A kézikönyv Az ember és a társadalom munkatankönyv minden lecképjén végigkíséri a pedagógust. Minden kétoldalas egység közepén a kicsinyített tankönyv látható a beírt megoldásokkal, körülötte minden, amire az órán szüksége van.

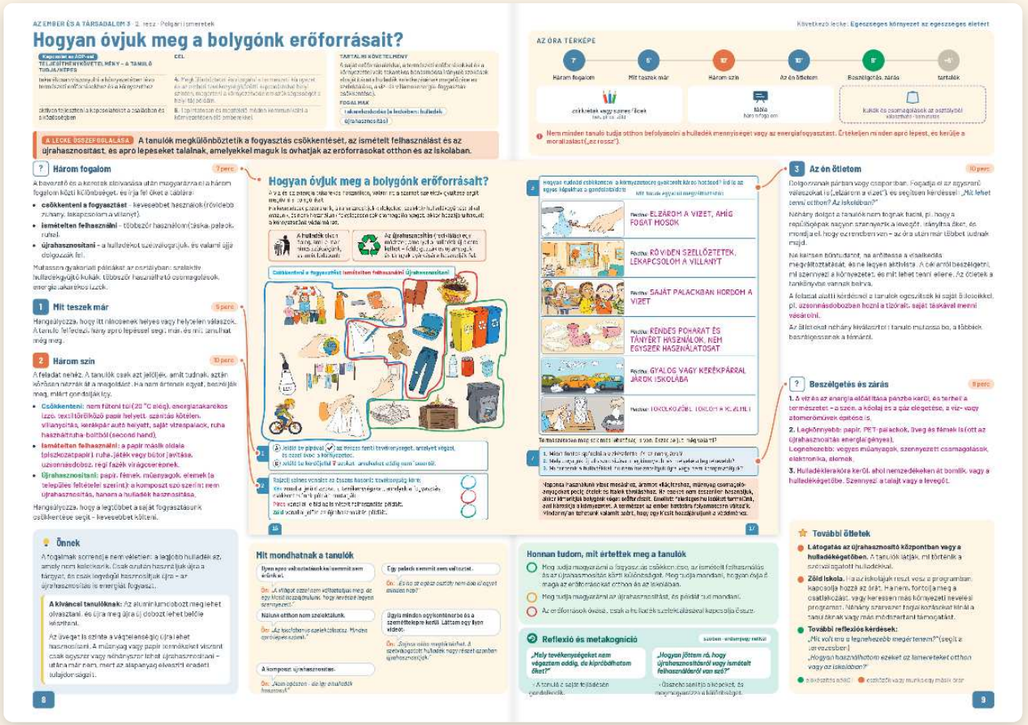

- **Az óra térképe** – lépések, percek, eszközök és érzékeny pontok.
- **Mit mondhatnak a tanulók** – jellemző mondások és hogyan reagáljon rájuk.
- **Reflexió és metakogníció** – kérdések a tanulásról való gondolkodáshoz.
- **Megjegyzések a feladatokhoz** – mit mondjon, lehetséges válaszok, miért csináljuk.
- **Honnan tudom, mit értettek meg** – egyszerű eszköz a tanulók formatív értékeléséhez.
- **Önnek és További ötletek** – szakmai minimum, érdekességek, játékok.

A munkatankönyvhöz: Az ember és a társadalom – munkatankönyv az alapiskolák 3. évfolyama számára – 2. rész · Szerzők: Lukáš Zajac, Natália Kvasničková · Illusztrátor: Katarína Gasko · Grafika: Alex Gott-Cumbers · ISBN: 978-80-69206-03-8 · Forgalmazás: www.vinte.sk

VINTE

Az ember és a társadalom 3

munkatankönyvhöz az alapiskolák 3. évfolyama számára – 2. rész

Kézikönyv pedagógusoknak

Összhangban az új Állami Oktatási Programmal

KÉZIKÖNYV PEDAGÓGUSOKNAK

Az ember és a társadalom 3

munkatankönyv az alapiskolák 3. évfolyama számára – 2. rész

Hogyan épül fel a tankönyv

A tankönyv Az ember és a társadalom műveltségi terület összetevői szerint tagolódik. Ebben a részben a **polgári**, az **etikai-személyiségfejlesztő** és a **földrajzi** összetevő váltakozik; a végén ötletek találhatók a szabadtéri munkához, egy projekthez és a településen végzett munkához. Az összetevők a tankönyvben és az egyes leckékben is összekapcsolódnak.

A tankönyv – a VINTE kiadó 1. ciklusra szóló háromkötetes sorozatához hasonlóan – lefedi a tantárgy teljes kötelező tartalmát a 2023-as új Állami Oktatási Program (ÁOP) szerint. Az ÁOP minden célja és teljesítménykövetelménye megjelenik a tankönyvben, ezért a tankönyvek minisztériumi jóváhagyási záradékot kaptak. A tevékenységek és szövegek a tartalmi követelmények szerinti valamennyi kompetenciát is fejlesztik.

Az ÁOP-val nem teljesen egyező leckék a tankönyvi kétoldalas egység jobb alsó részén jól láthatóan jelölve vannak. Azért vettük fel őket, mert gyakorlatiasak és fontosak a tanulók életében. Mind a három tankönyvhöz készült tanmenetjavaslatot a honlapunkon találja.

Céljaink

A tanulók a tananyag nagy részét problémák megoldásával fedezik fel – problémaközpontú tanulással. Ehhez ugyanakkor alapvető ismereteket is el kell sajátítaniuk. Ezek nélkül a puszta felfedezés kevésbé hatékony, különösen azoknál a tanulóknál, akik még nem ismerik az alapfogalmakat. Ezért olyan modellt ajánlunk, amelyben a pedagógus világos irányítást ad, és közben támogatja a tanulók önálló gondolkodását, kutatását és alkotását.

Önnek fontos tudnia, hogyan gondolkodnak a tanulók a tananyagról, és hol tévednek gyakran. Ebben segít a kézikönyv – ezért minden leckénél megtalálja a tanulók jellemző mondásait is.

A feladatok a tanulók valós életéből indulnak ki. A tanulók ellenőrzik ismereteiket, összekapcsolják őket az élettel, és gyakorlati helyzetekben használják őket. Bár a tankönyv ezt nem mindig hangsúlyozza, javasoljuk, hogy minél több feladatot oldjanak meg **párban vagy csoportban**; önállóan is megoldhatók.

Hogyan néz ki egy óra a kézikönyv szerint

Minden lecke 40 percre és 5 perc tartalékra van tervezve. Az óra térképe mutatja a lépéseket, azok idejét és az eszközöket; a lépések számai a tankönyvi feladatoknak felelnek meg. Ha nem elég az idő, használja a tartalékot, vagy tegyen át egy feladatot a következő órára – a tankönyv akkor is működik, ha az óra anyaga nem fér bele teljesen.

Az óra végén egy rövid kérdés és a jelzőlámpa segít kideríteni, ki érti a tananyagot, ki részben, és kinek kell még segítség. A további ötletek választhatók; a mellettük lévő pont jelzi, igényelnek-e előkészítést.

HOGYAN OLVASSA A KÉZIKÖNYVET

Minden lecke külön kétoldalas egységen, amelyet könnyen kinyomtathat.

Ha csak egy perce van, olvassa el **a lecke összefoglalását** és **az óra térképét**. Minden más kéznél van, amikor szüksége van rá.

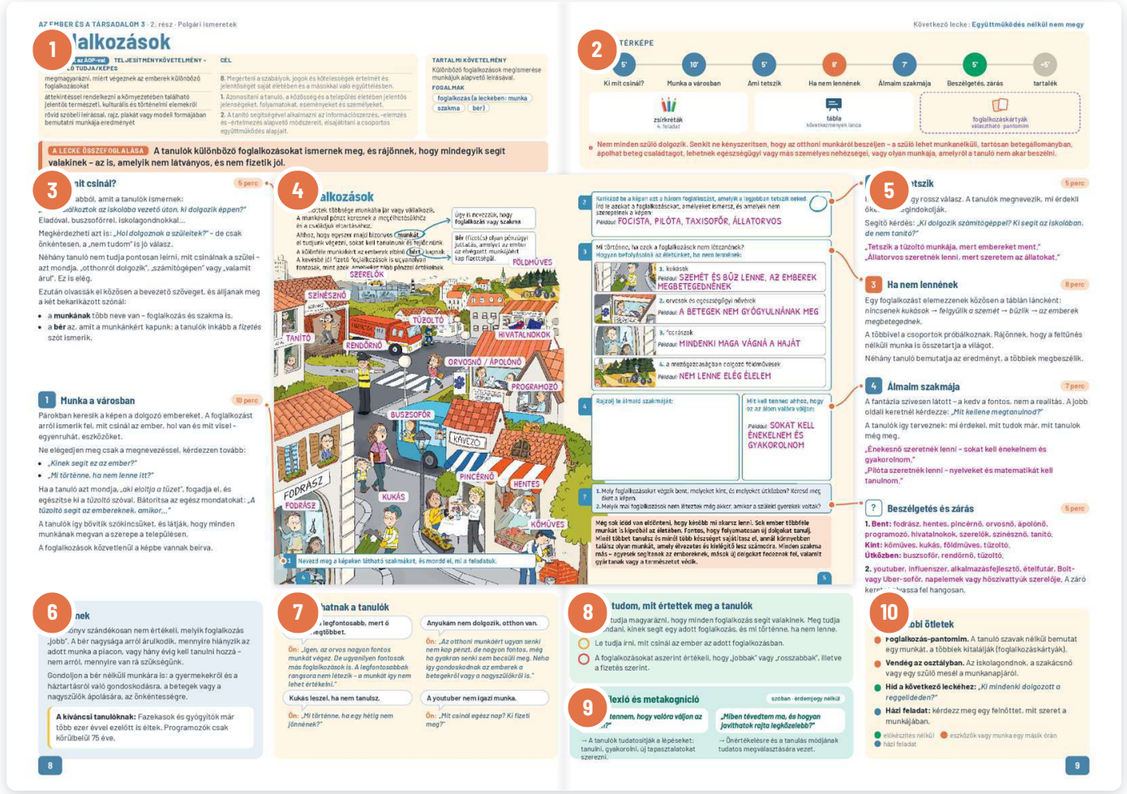

1 **Kapcsolat az ÁOP-val és a lecke összefoglalása**
Tartalmi és teljesítménykövetelmény, az ÁOP céljai, fogalmak. A táblázat alatt két mondat arról, mit ismernek meg a tanulók a leckében.

2 **Az óra térképe**
Az óra lépései percekkel (40 perc + 5 perc tartalék), eszközök és érzékeny pontok. A választható eszközök szaggatott keretben vannak. A narancssárga lépés (és a narancssárga feladatszám) az óra fő tevékenysége.

3 **Megjegyzések a bal oldalhoz**
Minden feladathoz: mit tegyen, mit mondjon, lehetséges válaszok, és miért csináljuk. A narancssárga vonal a tankönyvi feladathoz vezet.

4 **Kicsinyített tankönyv**
A nyílt feladatok megoldásai nagy nyomtatott betűkkel vannak beírva, ahogy a tanuló írná. A képeknél feliratok vannak.

5 **Megjegyzések a jobb oldalhoz**
Ugyanúgy, mint balra – a tankönyv jobb oldalán lévő feladatok sorrendjében.

6 **Önnek**
Szakmai minimum a tanítónak arról, amit a tankönyv leegyszerűsít, és egy érdekesség a kíváncsi tanulóknak.

7 **Mit mondhatnak a tanulók**
A tanulók jellemző elképzelései és mondásai, és hogyan reagálhat rájuk.

8 **Honnan tudom, mit értettek meg a tanulók**
Záró kérdés és jelzőlámpa: mit mutat a tanuló, ha érti a tananyagot, részben érti, vagy még nem.

9 **Reflexió és metakogníció**
Két kérdés a saját tanulásról való gondolkodáshoz – szóban, érdemjegy nélkül.

10 **További ötletek**
Játékok, kísérletek, kapcsolódások és házi feladatok. Zöld pont: előkészítés nélkül. Narancssárga: eszközök vagy munka egy másik órán. Kék: házi feladat.

Reflexió és metakogníció

Minden leckénél két kérdés szolgálja a reflexiót és a metakogníciót. Segítenek a tanulóknak megérteni, hogyan tanulnak, mi történik tanulás közben, és miért fontos a tananyag.

Metakogníció

a saját gondolkodásunkról és tanulásunkról való gondolkodás: hogyan tanultam meg, mi segített, mi okozott nehézséget, és hogyan javulhatok.

Reflexió

az a pillanat, amikor a tanuló tudatosan végiggondolja a tapasztalatait, értékeli őket, és keresi, hogyan csinálhatná legközelebb jobban.

Az ilyen kérdések segítenek a tanulóknak:

- felismerni, mi megy nekik jól, és mit kell még gyakorolniuk,
- összekapcsolni a tananyagot a mindennapi élettel – a településsel, a családdal, a saját tapasztalataikkal,
- felelősséget vállalni a saját fejlődésükért,
- hatékonyabban és több megértéssel tanulni.

A kérdések nem az osztályzást szolgálják. Elég egy rövid szóbeli válasz. A cél az, hogy a tanuló ráébredjen, hogyan tanul, nem az, hogy „helyesen" válaszoljon.

Érzékeny témák

Több lecke érinti a családot, a szülők munkáját, a pénzt vagy az egészséget. A tanulók otthoni helyzete nehéz lehet – a szülő lehet munkanélküli, beteg, vagy ápolhat valakit a közeli hozzátartozói közül. Senkit ne kényszerítsen arra, hogy a családjáról beszéljen, mindig kínálja fel az általános válasz vagy a „nem tudom" lehetőségét, és ne állítson fel rangsort jobb és rosszabb emberek, foglalkozások vagy családok között. A figyelmeztetéseket közvetlenül az adott lecke óratérképénél találja.

Segítsen nekünk fejlődni

Örülünk, ha ötleteit és a tankönyv használatával kapcsolatos tapasztalatait megosztja velünk a **redakcia@vinte.sk** címen. Segít kijavítani az esetleges hibákat és jobb tankönyveket készíteni. Néhány kisebb hibát már jelöltünk a kézikönyvben; a tankönyv következő utánnyomásában ki lesznek javítva.

Tartalom

Bevezetés

Hogyan épül fel a tankönyv · Céljaink · Hogyan olvassa a kézikönyvet 2
Reflexió és metakogníció · Érzékeny témák 4

Polgári ismeretek

Foglalkozások 6
Együttműködés nélkül nem megy 8
Áru vagy szolgáltatás? 10
Mennyibe kerül? 12
Tervezzük meg a tanulmányi kirándulást 14
Enyém, miénk, közös 16
Hogyan óvjuk meg a bolygónk erőforrásait? 18
Egészséges környezet az egészséges életért 20
Megváltoztathatjuk 22
A segítség ereje 24

Etikai és személyiségfejlesztő ismeretek

Emberek, akik megváltoztatták a világot 26
Milan Rastislav Štefánik 28
Mit tanultunk eddig? 30

Földrajzi ismeretek

Időjárás és éghajlat 32
Utazás – közel és távol 34
Melyik közlekedési eszköz a legjobb? 36
A falusi és a városi élet 38
Mindenhol jó, de legjobb otthon 40
Hogyan élnek az emberek a világ különböző pontjain 42
Kerékpározás biztonságosan 44
Mit tanultunk eddig? 46

Polgári ismeretek

A média világa 48
Hogyan terjednek az információk? 50
Hogyan viselkedjünk az online térben? 52
Ez igaz? 54
A reklám 56
Készítsünk saját rádiós reklámot! 58
Mit tanultunk eddig? 60

Ötletek a szabadban végzett munkához, projekthez és a településen végzett munkához

Lépésről lépésre haladunk előre · Mit veszünk észre, ha jól odafigyelünk? 62
Mit gondolunk erről? 64

Foglalkozások

Következő lecke: **Együttműködés nélkül nem megy**

Kapcsolat az AOP-val **TELJESÍTMÉNYKÖVETELMÉNY – A TANULÓ TUDJA/KÉPES**

- megmagyarázni, miért végeznek az emberek különböző foglalkozásokat
- áttekintéssel rendelkezni a környezetében található jelentős természeti, kulturális és történelmi elemekről
- rövid szóbeli leírással, rajz, plakát vagy modell formájában bemutatni munkája eredményét

CÉL

8. Megérteni a szabályok, jogok és kötelességek értelmét és jelentőségét saját életében és a másokkal való együttélésben.

1. Azonosítani a tanuló, a közösség és a település életében jelentős jelenségeket, folyamatokat, eseményeket és személyeket.

2. A tanító segítségével alkalmazni az információszerzés, -elemzés és -értelmezés alapvető módszereit, elsajátítani a csoportos együttműködés alapjait.

TARTALMI KÖVETELMÉNY

Különböző foglalkozások megismerése munkájuk alapvető leírásával.

FOGALMAK

foglalkozás (a leckében: munka · szakma · bér)

AZ ÓRA TÉRKÉPE

5'	10'	5'	8'	7'	5'	+5'
Ki mit csinál?	Munka a városban	Ami tetszik	Ha nem lennének	Álmaim szakmája	Beszélgetés, zárás	tartalék

zsírkréták – 4. feladat · tábla – következmények lánca · foglalkozáskártyák – választható · pantomim

Nem minden szülő dolgozik. Senkit ne kényszerítsen, hogy az otthoni munkáról beszéljen – a szülő lehet munkanélküli, tartósan betegállományban, ápolhat beteg családtagot, lehetnek egészségügyi vagy más személyes nehézségei, vagy olyan munkája, amelyről a tanuló nem akar beszélni.

A LECKE ÖSSZEFOGLALÁSA **A tanulók különböző foglalkozásokat ismernek meg, és rájönnek, hogy mindegyik segít valakinek – az is, amelyik nem látványos, és nem fizetik jól.**

? Ki mit csinál?

5 perc

Induljon ki abból, amit a tanulók ismernek: *„Kivel találkoztok az iskolába vezető úton, ki dolgozik éppen?”* Eladóval, buszsofőrrel, iskolagondnokkal…

Megkérdezheti azt is: *„Hol dolgoznak a szüleitek?”* – de csak önkéntesen, a „nem tudom” is jó válasz.

Néhány tanuló nem tudja pontosan leírni, mit csinálnak a szülei – azt mondja, „otthonról dolgozik”, „számítógépen” vagy „valamit árul”. Ez is elég.

Ezután olvassák el közösen a bevezető szöveget, és álljanak meg a két bekarikázott szónál:

- a **munkának** több neve van – foglalkozás és szakma is,
- a **bér** az, amit a munkánkért kapunk; a tanulók inkább a *fizetés* szót ismerik.

1 Munka a városban

10 perc

Párokban keresik a képen a dolgozó embereket. A foglalkozást arról ismerik fel, mit csinál az ember, hol van és mit visel – egyenruhát, eszközöket.

Ne elégedjen meg csak a megnevezéssel, kérdezzen tovább:

- *„Kinek segít ez az ember?”*
- *„Mi történne, ha nem lenne itt?”*

Ha a tanuló azt mondja, *„aki eloltja a tüzet”*, fogadja el, és egészítse ki a *tűzoltó* szóval. Bátorítsa az egész mondatokat: *„A tűzoltó segít az embereknek, amikor…”*

A tanulók így bővítik szókincsüket, és látják, hogy minden munkának megvan a szerepe a településen.

A foglalkozások közvetlenül a képbe vannak beírva.

2 Ami tetszik

5 perc

Itt nincs jó vagy rossz válasz. A tanulók megnevezik, mi érdekli őket, és megindokolják.

Segítő kérdés: *„Ki dolgozik számítógéppel? Ki segít az iskolában, de nem tanító?”*

„Tetszik a tűzoltó munkája, mert embereket ment.”
„Állatorvos szeretnék lenni, mert szeretem az állatokat.”

3 Ha nem lennének

8 perc

Egy foglalkozást elemezzenek közösen a táblán láncként: *nincsenek kukások → felgyűlik a szemét → bűzlik → az emberek megbetegednek.*

A többivel a csoportok próbálkoznak. Rájönnek, hogy a feltűnés nélküli munka is összetartja a világot.

Néhány tanuló bemutatja az eredményt, a többiek megbeszélik.

4 Álmaim szakmája

7 perc

A fantázia szívesen látott – a kedv a fontos, nem a realitás. A jobb oldali keretnél kérdezze: *„Mit kellene megtanulnod?”*

A tanulók így terveznek: mi érdekel, mit tudok már, mit tanulok még meg.

„Énekesnő szeretnék lenni – sokat kell énekelnem és gyakorolnom.”
„Pilóta szeretnék lenni – nyelveket és matematikát kell tanulnom.”

? Beszélgetés és zárás

5 perc

1. Bent: fodrász, hentes, pincérnő, orvosnő, ápolónő, programozó, hivatalnokok, szerelők, színésznő, tanító.
Kint: kőműves, kukás, földműves, tűzoltó.
Útközben: buszsofőr, rendőrnő, tűzoltó.

2. youtuber, influenszer, alkalmazásfejlesztő, ételfutár, Bolt- vagy Uber-sofőr, napelemek vagy hőszivattyúk szerelője. A záró keretet olvassa fel hangosan.

Önnek

A tankönyv szándékosan nem értékeli, melyik foglalkozás „jobb”. A bér nagysága arról árulkodik, mennyire hiányzik az adott munka a piacon, vagy hány évig kell tanulni hozzá – nem arról, mennyire van rá szükségünk.

Gondoljon a bér nélküli munkára is: a gyermekekről és a háztartásról való gondoskodásra, a betegek vagy a nagyszülők ápolására, az önkéntességre.

A kíváncsi tanulóknak: Fazekasok és gyógyítók már több ezer évvel ezelőtt is éltek. Programozók csak körülbelül 75 éve.

Mit mondhatnak a tanulók

Az orvos a legfontosabb, mert ő keres a legtöbbet.

Ön: *„Igen, az orvos nagyon fontos munkát végez. De ugyanilyen fontosak más foglalkozások is. A legfontosabbak rangsora nem létezik – a munkát így nem lehet értékelni.”*

Anyukám nem dolgozik, otthon van.

Ön: *„Az otthoni munkáért ugyan senki nem kap pénzt, de nagyon fontos, még ha gyakran senki sem becsüli meg. Néha így gondoskodnak az emberek a betegekről vagy a nagyszülőkről is.”*

Kukás leszel, ha nem tanulsz.

Ön: *„Mi történne, ha egy hétig nem jönnének?”*

A youtuber nem igazi munka.

Ön: *„Mit csinál egész nap? Ki fizeti meg?”*

Honnan tudom, mit értettek meg a tanulók

- Meg tudja magyarázni, hogy minden foglalkozás segít valakinek. Meg tudja mondani, kinek segít egy adott foglalkozás, és mi történne, ha nem lenne.
- Le tudja írni, mit csinál az ember az adott foglalkozásban.
- A foglalkozásokat aszerint értékeli, hogy „jobbak” vagy „rosszabbak”, illetve a fizetés szerint.

Reflexió és metakogníció

szóban · érdemjegy nélkül

„Mit kell tennem, hogy valóra váljon az álmom?”

→ A tanulók tudatosítják a lépéseket: tanulni, gyakorolni, új tapasztalatokat szerezni.

„Miben tévedtem ma, és hogyan javíthatok rajta legközelebb?”

→ Önértékelésre és a tanulás módjának tudatos megválasztására vezet.

További ötletek

- **Foglalkozás-pantomim.** A tanuló szavak nélkül bemutat egy munkát, a többiek kitalálják (foglalkozáskártyák).
- **Vendég az osztályban.** Az iskolagondnok, a szakácsnő vagy egy szülő mesél a munkanapjáról.
- **Híd a következő leckéhez:** *„Ki mindenki dolgozott a reggelideden?”*
- **Házi feladat:** kérdezz meg egy felnőttet, mit szeret a munkájában.

előkészítés nélkül · eszközök vagy munka egy másik órán · házi feladat